

гуманітарного, соціально-економічного та психолого-педагогічного циклів і має стійкі міжпредметні (системоутворюючі) зв'язки з циклом професійно-орієнтованих дисциплін, частина яких одночасно може бути введена в смислові блоки спеціалізації.

Важливо підкреслити, що інтеграційний, системний характер професійної діяльності фахівця будь-якого профілю вимагає системності знань: кожна навчальна дисципліна важлива не тільки сама по собі, а й у взаємодії з іншими дисциплінами. Тому наступним етапом в проектуванні змісту освіти в рамках спеціалізації «Безпека життєдіяльності» стало формування кластерів навчальних дисциплін, тісно пов'язаних між собою міжпредметними зв'язками.

Проектування освіти, що передбачає угруповання дисциплін з їх подальшою педагогічною інтеграцією, підвищує впорядкованість і цілісність циклу і, крім того, як нам здається, дає можливість оптимізувати співвіднесеність навчальних дисциплін, що утворюють різні смислові (логіко-семантичні) блоки. Виявлення міжпредметних зв'язків не тільки у внутрішній структурі блоку, а і в міжблочному просторі дозволяє зняти проблему формування в студентів цілісної системи знань.

Таким чином, можна констатувати, що введення для спеціальності «Технологічна освіта» спеціалізації з безпеки життєдіяльності сприяє зміцненню існуючої єдиної державної системи попередження і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, стимулює проникнення в педагогічну практику сучасних ціннісних орієнтацій і підсилює конкурентоспроможність молодих фахівців на ринку праці.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про охорону праці» зі змінами й доповненнями, внесеними Законом України від 23.09.2010 р. № 2562-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
2. Сучасний стан охорони праці в Україні. – Режим доступу: <http://profspilka.kiev.ua/publikacii/novyny/4186-suchasniy-stan-ohoroniprac-v-ukrayin.html> (дата звернення 20.03.2020 р.). – Назва з екрана.

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНИХ ДЕСТРУКЦІЙ У СОЦІОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

*Шмалей С. В.
м. Київ*

Анотація. В статі розглянуті детермінанти професійних деформацій у психологічному контексті.

Ключові слова: професійна деформація, соціономічна сфера.

Довготривалий період професійне становлення фахівця відстежувалось в контексті професійного відбору, виокремлення значущих для професії якостей та продуктивних психологічних новоутворень. Починаючи з 70-х років ХХ століття розширюються дослідження психологічних чинників деформацій та деструкцій які погіршують стан здоров'я взагалі та професійного зокрема. Виникнення та еволюція професійних модифікацій ґрунтуються в усвідомлених чи ситуативних чинниках, аргументах, мотивах вибору професії. Такі підґрунтя можуть бути усвідомленими (соціальна значущість, імідж, матеріальні статки, креативність) та неусвідомлені (властолюбність, марнославність, домінування, алчність). Розвиток професійних деформацій пов'язують з деструкцією надій та уявлень на стартових етапах початку професійного життя. Професійна реальність доволі часто суттєво відрізняється від уявлень молодого фахівця, зумовлюють пошук універсальних та ефективних методів,

що не завжди залежить лише від спеціаліста. В таких умовах є ризик розвитку професійної дезадаптації, яка ґрунтується на негативних емоціях, невдачах. В типових умовах виробничого процесу у фахівців формуються стереотипи виконання професійних функцій, послідовності дій та операцій, що, без сумніву, забезпечує стабільність професійної діяльності, професійний досвід та професійний стиль. Отже, професійні стереотипи створюють певні переваги, але стають підґрунтям багатьох професійних деструкцій. Стереотипи сприяють автоматизації професійних вмінь та навичок, накопичують без свідомий досвід та установки, але створюють умови для перетворення професійного без свідомого в мисленеві, поведінкові та діяльнісні стереотипи. Оскільки виробнича діяльність насичена нестандартними задачами, то в деяких ситуаціях реалізуються помилкові дії та неадекватні рішення. Стереотипізація є захисною характеристикою психіки та діяльності, але вносить певні викривлення у відображення професійної реальності і створює різні психологічні бар'єри.

Психологічними детермінантами професійних деформацій вважають різноманітні форми психологічного захисту. Професійна діяльність фахівців соціономічних спеціальностей характеризується невизначеністю, яка викликає психічну напругу, негативні емоції, деструктивні очікування. В таких випадках реалізуються захисні механізми психіки, які формують професійні деструкції під впливом раціоналізації, проекції, ідентифікації, відчуження. Розвиток професійних деформацій пов'язують з емоційною напругою та/або емоційною насиченістю професійної діяльності. Негативні емоційні стани знижують фрустраційну толерантність фахівця з досвідом роботи, що може призвести до формування професійних деструкцій. Емоційна насиченість діяльності викликає підвищену дратливість, перезбудження, тривожність, що є ознаками синдрому вигорання. На етапі професіоналізації пристановленні оригінальної системи роботи суттєво уповільнюється активність за фахом, закладається підґрунтя професійної стагнації, що стимулюється монотонною та регламентованою роботою та зумовлює специфічні модифікації. Розвиток деформацій залежить від інволюційних інтелектуальних процесів фахівця в залежності від довготривалого виконання нормативної та регламентованої роботи. В той же час, професійна діяльність, яка насичена вирішенням актуальних задач, підтримує високі інтелектуальні якості. Деформації зумовлені також об'єктивною межею індивідуальної еволюції інтелектуального, освітнього, світоглядного, морально-вольового, професійного розвитку, особистісним акмеологічним рівнем, який досягається неперервною дисипативною динамікою і базується на інтеграції соціально-професійних виборів, психологічних властивостей, характеристиках волі та емоцій. До факторів, які формують розвиток професійних деформацій, відносять особистісні акцентуації. За умов довготривалої виробничої діяльності акцентуації набувають професійного забарвлення, інтегруються в індивідуальні прояви і стильові ознаки, перетворюються в професійні деформації, посилюють деякі риси характеру та професійно зумовлені властивості та характеристики особистості. Виникнення деформацій взаємопов'язане зонтогенетичними змінами: соціально-психологічне старіння (послаблення характеристик та продуктивності інтелекту, перебудова мотивацій, зміни емоційної сфери, виникнення дезадаптивних форм поведінки, підвищена потреба у підтримці); морально-етичне старіння (нав'язливе моралізаторство, зневага та скепсис щодо проявів сучасної масової культури, протиставлення сучасності минулому, надмірне шанування досягнень старшого покоління); професійне старіння (неприймання інновацій, канонізація власного досвіду/досвіду старшого покоління, проблеми засвоєння нових виробничих прийомів та технологій, зниження темпу виконання професійних функцій. Вказують, що на рівень професійної майстерності та професійного профілю негативно впливають фізичне та психологічне старіння. Перспективи профілактики деформацій вбачаються у

формуванні визначальних професійних якостей: культури, компетентності, самопроекування, самореалізації.

Список використаної літератури

1. Безсонов С. П. Професійна деформація особистості / С. П. Безсонов. – СПб.: Реч, 2004. – 272с.
2. Хоржевская І. М. Професійне становлення спеціаліста та професійна деформація / І. М. Хоржевская // Максименко С. Д. Реалізація потреби у підлітковому віці. Збірник наукових праць. – К.: Інститут психології імені Г. С. Костюка, 2012. – В. 4. – С. 254–257.

ТЕОРІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК ОСНОВА БЕЗПЕКИ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

*Близнюк М. М.
м. Полтава*

Анотація. У статті розглянуто освітні аспекти теорії сталого розвитку людства як основи безпеки життя і здоров'я людини. У ХХІ столітті цю проблему треба розглядати як одну із пріоритетних у діяльності світової спільноти в умовах глобалізації всіх сфер життєдіяльності людства: матеріально-виробничої, побутової, соціально-політичної та культурно-духовної. Зважаючи на це, ще на початку 90-х років ХХ століття спеціалістами ООН розроблена стратегічна Концепція сталого розвитку людської спільноти, так званий Порядок денний на ХХІ століття. Незважаючи на песимістичні прогнози щодо майбутнього людства, Концепція містить нову парадигму безпеки життя людей, в якій переконує у тому, що глобальні проблеми людства (голод, зuboжіння, безробіття, хвороби, різного роду війни, інфекційні захворювання та інше) можна вирішити лише шляхом організованої взаємодії населення всієї планети й урядів усіх держав.

Ключові слова: теорія сталого розвитку, безпека життя і діяльності людини, освітній процес.

Вироблення та реалізація адекватної політики суспільного розвитку на планетарному, національному, регіональному й локальному рівнях, збереження біосфери, порятунок Планети є найактуальнішою проблемою людства у ХХІ столітті. Останнім часом до екологічних, економічних та соціальних проблем додалися нові, пов'язані з розвитком негативних і небезпечних аспектів процесів глобалізації. Адекватним виходом з ситуації, що склалася, може бути перехід на новий шлях розвитку на засадах взаєморозуміння, взаємоповаги, гармонійного співіснування усіх держав і націй світу як між собою, так і з природою.

Саме тому під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН) прийнята узагальнена програма дій людства «Порядок денний на ХХІ століття» та проголошено необхідність переходу світового співтовариства на новий шлях – шлях сталого розвитку. Політика сталого розвитку ґрунтується на трьох нероздільних складових: екологічному добробуті, дружньому до природи виробництві та гармонійному суспільстві. Багато дослідників концепції сталого розвитку посилаються на модель «Потрійної холистичної спіралі», запропонованої Етквітцем і Лейдерсдорфом [1], яка описує розвиток у вигляді трьох просторово переплетених спіралей, як показано нижче (рис.1). Ця модель показує взаємозв'язок соціальних, економічних і екологічних складових, яка останніми роками доповнюється четвертою складовою – освітою. Навчальні заклади (університети, академії) як осередки мультидисциплінарних знань мають бути в авангарді наближення якості соціальних послуг до рівня Європейських стандартів [2].